

Kuusalu püha Laurentiuse (Laurentsiuse) koguduse vaimulikud.¹

Johann Becker (Kuusalu pastor **1523 - 1550**). Sündis u 1485 Tallinnas, suri arvatavasti 1550 Kuusalus. Immatrükuleeriti aprillis 1504 Erfurdi ülikooli, 1506 Rostocki ülikooli, 19.05.1513 Wittenbergi ülikooli. Viimane katoliku preester Kuusalus (mainitud 1523), ning seejärel esimene luterlik preester samas umbes 1525 – 1550.

Heinrich (Kuusalu pastor enne **1600**). Sündis Rootsis, suri enne 1600 Kuusalus.

Theodor Budde (Kuusalu pastor **1600 - 1601**). Sündis umbes 1560 Saksamaal, suri pärast 1627 Kullamaal. Märgitud Ambla pastorina 1591. Umbes 1591 – 1599 Rakvere Kolmainu kiriku pastor (seasel altariküünlajal on graveering: PERDITE . VIXI . MISERERE . MEI . THEODOR . BVDDE . PASTOR (“Nurjatult elasin. Halasta minu peale. Theodor Budde.”)). Budde tagandati õpetaja kohalt Rakveres 1598 süüdistatuna joomarluses, liiderlikkuses, naise peksmises, ladina keele mitteoskamises ning selles, et viibis tihti koguduse juurest eemal. Kuusalu pastor 1600 – 1601. Poola sõjaväe vangina 1602 – 1603 Pärnus. Arvatavasti 1604 – 1627 Kullamaa pastor. Nime erikuju: Dietrich Budde.

Laurentius Schmidt (Kuusalu pastor **1610 - 1637**). Sündis umbes 1580 Cesises (Võnnu), suri 06.05.1637 Kuusalus. Immatrükuleeriti mais 1602 nii Rostocki kui Giesseni ülikooli. Ordineeriti 16.03.1610 Kuusalu pastoriks.

Petrus Olai Cornerus (Kuusalu kiriku pastor-adjunkt **1633–1637**, pastor **1637-1652**). Sündis ca 1600 oletatavasti Rootsis Västergötlandis või Östergötlandis, suri 1652 Tallinnas. Lõpetas arvatavasti enne 1634. aastat Uppsala ülikooli, 29.06.1634. astus Academia Gustavianasse. Disputatsioon 1635. 1634 oli Tartus sõjaväepastoriks. Ordineeriti 13.01.1633 Kuusalu pastor-adjunktiks. 1638. aasta visitatsiooni ajal pahasdas visitaatoreid kohaliku rahva põlgav suhtumine jumalasõnasse ja komme pärast jumalateenistust kõrtsi minna. Nime erikujud: Petrus Carderius, Petrus Horn, Petrus Körner.

Joachim Matthiae (Kuusalu kompastor **1650**). Aastast 1650 on säilunud tema rootsikeelsed kirjad.

Johann Kohsen (Kuusalu pastor **1653 - 1658**). Sündis 23.04.1628 Tallinnas, suri 23.11.1680 Tallinnas. Maetud 02.12.1680 Oleviste kirikusse. Õppis Tallinna gümnaasiumis, 1646 astus Academia Gustavianasse. Kõrghariduse omandas 1649 – 1651 Greifswaldi ülikoolis, kus õppis usuteadust. 1651-1652 reisis koos tädimehe A. Oleariusega Hollandis ja Saksamaal. 1653 – 1658 Kuusalu pastor. 1658 – 1669 Tallinna Pühavaimu koguduse diakon, 1669 Tallinna linnakonsistoriumi assessor, 1669 – 1680 Tallinna Pühavaimu koguduse pastor. Tegeles luuletamisega, kirjutas nt 21-realise eestikeelse pühendusluuletuse. Christian Calixtus kirjutas tema eluloo. Nime erikujud Johann Cohsen, Johann Cosen, Johann Cuhsen, Johann Kosen, Johann Koss.

Caspar Lessius (Kuusalu pastor **1658 - 1675**). Sündis 1603 Masselis Sileesias, suri 05.11.1675 Kuusalus. Immatrükuleeriti aprillis 1621 Oderi äärsel Frankfurdi ülikooli. Liivimaa superintendent, õppis kohalikke keeli, sh eesti keelt. 1627 – 1632 Rõngu, 1633 - 1657 Rõuge, 1633 - 1635 ka Vastseliina pastor. 1635 Tartu Jaani koguduse pastor-adjunkt. Sai Narvas 1657 toetust kui Liivimaalt sõja jalust põgenenud vaimulik. 1658 kutsuti Kuusalu pastoriks. Ida-Harju praost 1672 – 1675. Nime erikujud: Kaspar Lessius. Leschius, Less, Lezius, Loschius, Laschius.

Johann Wolfgang Böckler (Kuusalu kiriku pastor-adjunkt **1674**, pastor **1675 - 1689**). Sündis oletatavasti 1645 (võimalik et tunduvat varem) Erfurdis, suri 1717 Kölnis. Võis olla jesuiitide kasvandik. 25.09.1666 astus Jena ülikooli, sama aasta suvesemestril Leipzigi ülikoolis. Tuli Liivimaale arvatavasti esmalt Riiga, kus oli

¹ Allikad:

1. Mitmed internetisaidid, sh Vikipeedia;
2. L. Aarma. Põhja-Eesti kirikud, kogudused ja vaimulikud matriklid 1525 – 1885. Tallinn, 2005;
3. L. Aarma. Põhja-Eesti vaimulike elulood 1525 – 1885. Tallinn, 2007.

NB! *daatumite lahkumise korral erinevates allikates on otsustatud L. Aarma arhiivmaterjalil põhinevate versioonide kasuks.*

jutlustaja Jakobi kirikus. Eestimaale arvatavasti 1669. Ordineeriti 08.09.1669 Kullamaa koguduse pastor-adjunktiks. 1670 – 1672 pastor Lihula koguduses. 07.-09.02.1672 Tallinnas toimunud pastorite sinodil eemaldati ametist seoses tema kirjastatud ja Riias 1670 trükki antud Valentin Weigeli teosega *Heilige Einfalt und Rechter Christ*, mida hinnati eksitavaks traktaadiks. Lahkus Tallinnast Lübeckisse ja Altonasse, seejärel 1672 – 1674 Vilniuses, kus pöördus tõenäoliselt katoliku usku. Oli Vilniuses tõenäoliselt jesuiitide kolleegiumi professor. Tuli 1674 tagasi Tallinna, ütles Tallinna Toomkirikus pidulikult katoliiklusest lahti ning tunnistas end taas luterlaseks. 1674 – 1689 adjunkt ja seejärel pastor Kuusalu koguduses, 1679 – 1686 Eestimaa konsistooriumi assessor Tallinnas, 1687 – 1689 pastor Harju–Jaani koguduses. 1689 jättis abikaasa koos lastega maha ja siirdus Saksamaale Barthi praostkonda. Vahetas taas luteri usu katoliku usu vastu ning oli 1697. aastani Kölni Pühade Apostlite kiriku kanoonik. Elu lõpul viibis Kölnis vaimulikus hooldekodus. Oli hea eesti keele tundja, tõlkis kirikulaule eesti keelde. Oli Eesti- ja Baltimaade varasemaid vaimulikke kirjamehi. Nimetati Uue Testamendi eestikeelse tõlke käsikirja revideerijaks (1682). Nime erikujud: Johann Wolfgang Böckler, Johann Böckler, Johann Wolfgang Böcler, Johann Wolfgang Böhkler, Johann Wolfgang Bechlerus, Johann Wolfgang Boeckler, Johann Wolfgang Boecklerus.

Jacob Gnospelius (Kuusalu interimpastor **1689**). Sündis 1646 Mittenwaldes Berliini lähedal, suri 15.10.1703 Tallinnas. Maetud 28.10.1703 Oleviste kirikusse. Õppis Berliini gümnaasiumis, astus 1657 Oderi-äärse Frankfurdi ülikooli. 1667 töötas Pritzwalki koolis konkrektorina, 1675 Havelbergi koolis rektorina. Siirdus Havelbergist sõja tõttu Stockholmi ning sealt Tallinnasse. 1677 on teda mainitud Harju-Jaanis. 1677 või 1678 kuni 1682 Tallinna Rootsi kuninglikus gümnaasiumis poeesia professor. 1682 – 1685 Narva Jaani saksa koguduse diakon, 1689 Kuusalu koguduse interim-vikaar, 1691 – 1700 Vaivara koguduse pastor. Põgenes 1700 sõja eest Tallinnasse, kus elas ilma ametita kuni surmani. Koostas ja trükkis Tallinnas kalendreid. Nime erikuju Jakob Gnospel.

Samuel Pfützner (Kuusalu pastor **1689 - 1710**). Sündis ca 1660 Breslaus (Wroclaw), suri septembris 1710 Tallinnas. Kutsuti 29.05.1689 Kuusalu pastoriks, ordineeriti Kuusalus 21.06.1689. Oli Christian Pfützneri - Tallinna keiserliku gümnaasiumi rektori (1722 – 1738) - isa.

Arend Johann Knüpffer (Kuusalu pastor **1711 - 1713**). Sündis 1873 Märjamaal, suri 17./28.08.1713 Kuusalus. Õppis Tallinna gümnaasiumis. Immatricleeriti 15.09.1691 Tartu-Pärnu ülikooli, 05.09.1692 Wittenbergi ülikooli. Sai seal 16.10.1694 magistriks. Pidas 17.02.1693 ja mais 1694 Wittenbergi ülikoolis dispuute. Ordineeriti 22.10.1700 õpetajaks. Oli 1700 – 1713 Jõelähtme Püha Neitsi Maarja kogudude õpetaja. 1710 alguses põgenes Tallinna, ent oli aasta lõpus peale katku ja venelaste laastamistööd taas õpetajaks Jõelähtmes ning lisaks ka Kuusalus, Harju-Jaanis, Jüris ja Hageris, kuna kõik ümbruskonna õpetajad olid katku suri. Kuusalu ja ka Jõelähtme pastor alates 1711. Suri 1737. aastal.

Johann Heinrich Gerth (Kuusalu pastor **1715 - 1734**) Sündis 1686 Suure-Jaanis, suri 18.04.1734 Kuusalus. Õppis 1707 Tallinna gümnaasiumis, 1708 Greifswaldi ülikoolis. 1713 – 1715 oli Väike-Maarja koguduse pastor. Kuusalu pastoriks kutsuti 1714. Eestimaa konsistooriumi assessor 1722 – 1734. Nime erikujud: Johannes Heinrichus Gerthius,

Arnold Johann Knüpffer (Kuusalu pastor **1735 - 1755**). Sündis 17./28.12.1707 Jõelähtmes, suri 19./30.12.1755. Immatricleeriti 06.09.1729 Halle ülikooli, 30.10.1730 Jena ülikooli. Ordineeriti Kuusalu õpetajaks 3./14.12.1735.

Johann Fromhold Poppen (Kuusalu pastor **1756 - 1777**). Sündis 18.12.1718 Öötlas Järvamaal, suri 25.04.1777 Kuusalus. Immatricleeriti Halle ülikooli 07.08.1741. Ordineeriti Kuusalu pastoriks 20.06.1756. Oli Väike-Öötla (Kareda vald, Järvamaa) mõisa (saksa k *Oethel*) pandiomanik kuni 1772. Nime erikuju: Jean Fromhold Poppen.

Christian Georg Magnus Knüpffer (Kuusalu pastor **1777 - 1806**). Sündis 21.veebr./03.märts1752 Kuusalus, suri 24.dets./05.jaan.1806/1807 Kuusalus. Õppis Greifswaldi ja Göttingeni ülikoolis. Ordineeriti õpetajaks 02./13.04.1777. Ülemapellatsioonikohtu liige 29.jaan./09.veebr.1789, Eestimaa konsistooriumi assessor 26.jaan./06.veebr.1798. 1779. a ilmunud eestikeelses jutluseraamatus on tema jutlus.

Carl Magnus Johann Knüpffer (Kuusalu pastor **1807 - 1808**). Sündis 16./27.05.1781 Kuusalus, suri 24.nov./06.dets.1808 Tallinnas. Immatricleeriti 04./16.08.1807 Tartu ülikooli. Ordineeriti 04./16.08.1807

Kuusalu pastoriks. Oli vallaline.

Jakob Johann Anton Hirschhausen (Kuusalu pastor **1809 - 1837**). Sündis 31.03.1773 Tallinnas, suri 29.05.1837 Kuusalus. Õppis Tallinna Toomkoolis. Immatricleeriti Jena ülikooli 27.09.1791. Ordineeriti õpetajaks 28.06.1803. Enne Kuusallu tulekut teenis Jõelähtme Püha Neitsi Maarja koguduses. Eestimaa konsistooriumi liige 1819. aastast. Oli üks 1822. aastal Peterburis ilmunud Piibli väljaande redigeerijaid. Keeleuurijana publitseeris Gresseli kalendris eesti rahvakombeid ja uskumusi. Aadlitiitel aastast 1835.

Eduard Ahrens (Kuusalu pastor **1837 - 1863**) Sündis 03.04.1803 Tallinnas, suri 19.02.1863 Kuusalus). Õppis 1811 – 1819 Tallinna Toomkoolis, 1820 – 1823 Tartu Ülikooli usuteaduskonnas. 1824 – 1832 kodukooliõpetaja Pikavere mõisas. 1832 siirdus edasiõppimise eesmärgil Saksamaale ning külastas ka Prantsusmaad. Tagasitulnult oli esmalt koduõpetaja Vana –Vigalas krahv Sieversi perekonnas. Vigala kirikus pidas eesti keeles jutlusi. Kutsuti 1837 õpetajaks Kuusallu, pidas proovijutluse 12.09.1837. 1843 avaldas eesti keele grammatika *Grammatik der Ehstnischen Sprache Revalschen Dialektes (Tallinnamurdelise eesti keele grammatika)*. 1860 - 1863 Ida-Harju praost. Eestimaa Kirjanduse Ühingu liige 24.06.1842, Soome Kirjanduse Ühingu korrespondentliige 1845, Õpetatud Eesti Seltsi auliige 1845.

Woldemar Friedrich Kentmann (Kuusalu pastor **1863 - 1899**). Sündis 22.03.1833 Tallinnas, suri 24.04.1901 Tallinnas. Õppis Tallinna kreiskoolis ja 1845 – 1851 Tallinna Kubermangugümnaasiumis, 1852 – 1856 Tartu Ülikooli usuteaduskonnas. 1859 – 1860 Tallinna Konsistooriumi vikaarõpetaja. 1860 – 1863 Jõelähtme Püha Neitsi Maarja koguduse õpetaja, 1863 – 1901 Kuusalu koguduse õpetaja. 1873 – 1901 Ida-Harju praostkonna praost ja 1888 – 1901 Eestimaa Konsistooriumi assessor. Ed. Ahrensi uue kirjaviisi pooldaja, kuulus 1881 kirjaviisi fikseerimise komisjoni. Oli 1877 - 1901 "*Ristirahva Pühapäeva Lehe*" toimetaja. Koostas 1875. aastal vallakoolidele "*Koolilaste Geograafia raamatu*" (selle nime all vähemalt 5 trükki, 1875-1882), nime "*Koolilaste Geograafia raamat*" all vähemalt 4 trükki (1884-1892). 1867 ilmus tema kirjutatud 32-leheküljeline ajaloo ülevaade *Püha Lauritsa-kirik Kusallus*.

Woldemar Reinhold Kentmann (Kuusalu pastor **1901 - 1906**). Sündis 02.05.1873 Kuusalus, suri 12.04.1942 Leszno's. Lõpetas Tallinna Nikolai Gümnaasiumi. Õppis 1893 – 1898 Tartu Ülikooli usuteaduskonnas, omandas 1899 cand. theol. kraadi Leipzigi ülikoolis. 1901 – 1906 Kuusalu koguduse õpetaja, 1906 ülemõpetaja Tallinnas. 1908 – 1918 õpetaja Peterburi Peetri koolis. 1918 koolivalitsuse ametnik Pärnus. 1919 – 1933 kirjastuse direktor ja toimetaja. Lahkus Eestist 1939. Elas Lissas (praegune Leszno), kus ka suri.

Karl Eduard Ney (Kuusalu pastor **1907 - 1914**). Sündis 02.11.1879 Tallinnas, suri 05.03.1964 Seggebruch'is Saksamaal. Õppis 1890 -1899 Tallinna Aleksandri Gümnaasiumis, 1899 – 1904 Tartu Ülikooli usuteaduskonnas. Prooviaastal Hageri ja Hanila Pauluse koguduses. Ordineeriti 1905. 1905 – 1907 Tallinna Pühavaimu koguduse adjunktõpetaja. 1907 – 1914 Kuusalu koguduse õpetaja. 1914 Šidlovo koguduse adjunktõpetaja Jekaterinoslavi kubermangus. 1914 – 1919 Eugenfeldi koguduse õpetaja Melitopoli maakonnas Tauria kubermangus. Lahkus 1919 Saksamaale. Oli 1920 – 1925 Thelkowi ja 1925 – 1957 Neustadt-Glewe koguduse (mõlemad Mecklenburg-Vorpommernis) õpetaja. Alates 1957 emerituuris. Elas kuni surmani Seggebruchis Alam-Saksi liidumaal.

Ralf Johannes Ferdinand Luther (Kuusalu pastor **1914 - 1922**). Sündis 23.06.1887 Tallinnas, suri 03.06.1931 Tartus. Õppis 1899 – 1904 Tallinnas Nikolai Gümnaasiumis, 1905 – 1910 Tartu Ülikooli usuteaduskonnas. 1912 täiendas ennast Leipzigi. Prooviaasta Nissi Maarja koguduses. Ordineeriti 06.10.1912. 1912 Lääne-Nigula Püha Nikolause koguduse adjunktõpetaja, 1913 Mihkli koguduse adjunktõpetaja, 1914 – 1922 Kuusalu koguduse õpetaja, 1922 – 1931 Tartu Ülikooli koguduse saksa pihtkonna õpetaja. Kümnekonna raamatu autor, sh *Uue Testamendi sõnaraamat: algkristliku kirja, keele ja mõtte seletus/ Ralf Luther; eestistanud Richard Järv. Tartu; Tallinn: Kristlik Kaitsja, 1939*. Algas 1921. aastal Kuusalu Vabadussõja mälestussamba – esimese omataolise riigis – püstitamise.

Kurt Kentmann (Kuusalu pastor **1923 - 1939**). Sündis 05.08.1893 Kullamaal, suri 18.01.1976 Sulz am Neckar'is Saksamaal. 1911 lõpetas Peetri kooli Peterburis, õppis 1912 – 1916 Tartu Ülikooli usuteaduskonnas. Prooviaasta Lihula Eliisabeti koguduses. Ordineeriti 16.09.1917. 1918 – 1923 Karuse Margareeta koguduse, 1923 – 1939 Kuusalu koguduse õpetaja. 1929 – 1935 Ida-Harju praostkonna abipraost. 1939 lahkus Saksamaale. 1939 – 1941 pastor Stralaus, 1941 – 1945 Pinnes (Poolas), 1945 Caldernis, 1947 – 1959 haiglavaimulik Stuttgartis. Baltisakslaste abikomitee kaastöötaja Baden-

Württembergis. Maeti 23.01.1976 Homburgi kalmistule Saarimaal.

Albert Roosvalt (Kuusalu pastor **1939 - 1953**). Sündis 3./16.02.1903 Tudulinna vallas, suri 03.02.1963 Pärnus. Lõpetas 1925 Rakvere Õpetajate Seminari. 1928 – 1934 Tartu Ülikooli usuteaduskonnas. Prooviaasta Helme Maarja koguduses ja Tallinna Jaani koguduses. Ordineeriti 31.05.1936. 1936 Halliste Püha Anna koguduse adjunktõpetaja. 1937 Pärnu Eliisabeti koguduse I ja II pihtkonna õpetaja. 1939 – 1953 Leesi Katariina koguduse, 1940 – 1953 Kuusalu koguduse ja Loksa Püha Neitsu Maarja koguduse õpetaja. 1945 valiti Ida-Harju praostkonna abipraostiks, 1948 praostiks. 1949 Konsistooriumi assessor. 1953 – 1963 Pärnu Eliisabeti koguduse õpetaja, 1953 Pärnu praostkonna praost. Maetud Kuusalu kalmistule.

Eduard Salumäe (Kuusalu pastor **1953 – 1985**). Sündis 28.09.1919 Tähtvere vallas, suri 13.06.1985 Tapal. Lõpetas Tartu Poeglaste Keskkooli, 1938 astus Tartu Ülikooli usuteaduskonda. 1945 Paistu koguduse jutlustaja. Ordineeriti aseõpetajaks 14.12.1949. 1950 Kodavere ja Alatskivi, 1952 Tarvastu ja Paistu, alates 01.11.1953 Kuusalu koguduse õpetaja. Samaaegselt Leesi ja Loksa koguduste hooldusõpetaja. Õpetajaõigused sai 09.04.1970 seoses õpingute lõpetamisega Usuteaduste Instituudis. 1982 Ida-Harju praostkonna abipraost. Lisakoormusena Tapa koguduse hooldamine 15.12.1984. Maetud Tartu Maarja kalmistule.

Endel Kuulpak (ametis **1985 - 1997**). Sündis 21.10.1928 Kuusalu vallas Valkla külas, suri 12.04.1997 Kuusalus. 1968 alustas õpinguid Usuteaduste Instituudis. Prooviaasta 1974 Juuru koguduses. Ordineeriti 12.11.1974 aseõpetajaks, alustas teenistust Nissi koguduses. 1981 – 1983 ja 1985 ka Tallinna Kaarli koguduse õpetaja. Alates 01.09.1985 Kuusalu koguduse õpetaja. Maetud Kuusalu kalmistule.

Jaanus Jalakas (ametis aastast 1997). Sündis 06.07.1962 Härmakosul Kuusalu kihelkonnas. 1983 asus õppima Usuteaduste Instituudis. Ordineeriti 01.10.1986. Pärast ordineerimist sai Kärkla, Reigi ja Pühalepa koguduste õpetajaks, töötas lühemat aega ka Käina ja Emmaste koguduste õpetajana. Kuusalu koguduse õpetaja alates 30.11.1997. Leesi Katariina koguduse õpetaja ja Loksa Maarja kiriku hooldaja õpetaja. Aastatel 1998-2007 Ida-Harju praost.